

LIFE IN THE URBAN LANDSCAPE

SVĚTOVÁ URBANISTICKÁ KONFERENCE

Úvod

Život ve městech a urbánní kultura vůbec byly vždy centrem civilizace a ekonomického rozvoje. Dnes ale města na celém světě jsou vystavena změnám, které odpovídají současným dynamickým a protichůdným trendům. S globalizací ekonomiky a systému životního prostředí na jedné straně a individualizací každodenního života a politiky na straně druhé se mění prostředí měst i procesy, které v nich probíhají.

V době rychlých změn vždy existuje riziko, že města ztratí svoji duši a charakteristiky. Lokální historie, identita a kultura kolidující s novými generacemi, vlivy a životními styly vyvolává otázky vztahující se k novodobému městu – jeho možnosti soutěžit, být atraktivní a existovat v regionálním kontextu. Ve stejném okamžiku cítíme obrovský tlak na města, aby byla ekologicky příznivá a sociálně vyvážená. Nový kontext je pro nás často neznámý s nejasnou odpovědností, mandátem, zdroji i mocí. Jsme konfrontováni s rizikem vzdát se tlakům či upadnout do sebeuspokojení. Proto se musí vyvinout nové přístupy, které budou přizpůsobeny změnám a nejistotě a přitom umožní odpovědné rozhodování a rozvojové strategie.

Vývoj velkých měst na přelomu tisíciletí už dlouho jasně neukazuje převládající trendy, jakými jsou vzorce prostorového uspořádání nebo sociální struktury městských individuálních životních stylů. Místo toho města nabízejí stále se zvětšující mozaiku fyzických urbanizačních modelů, stejně tak jako příležitostí sociálního a životně stylového charakteru, což představuje hlavní výzvu pro opodstatněné interpretace a vize, jakým směrem se bude ubírat vývoj metropolitních měst v budoucnosti. Politici a zástupci obce by měli podněcovat schůdné cesty směrem k trvale udržitelnému rozvoji a dalším dimenzím celé problematiky. Spektrum životních stylů manifestovaných ve městě, síly, které je tvoří a distribuují je prostorově a sociálně, to vše obsahuje důležité signály pro porozumění funkčním skutečnostem současných velkých měst a jejich dalšího rozvoje.

Současný urbanistický diskurz se zabývá různými přístupy a modely a nastiňuje současnou zkušenost s požadavky na

rozvoj takových měst, která jsou vhodná a příjemná k bydlení. Důraz je přitom kladen na to, že aby bylo úspěšně dosaženo udržitelné transformace. Je prvořadé, aby současné fyzické a socio-ekonomické trendy ve městech byly nahlíženy perspektivou svých obyvatel.

Urbanizace – nejvýraznější fenomén naší doby

Už za dva roky překročí naše civilizace jeden nesmírně pozoruhodný mezník – demografové OSN totiž spočítali, že v roce 2007 bude poprvé v historii světa žít více lidí ve městech než na venkově. Odborníky nicméně znepokojuje, že vývoj akceleruje až podezřele rychle. Zatímco v roce 1950 obývalo venkov solidních 70 % světové populace, předloni už jen 52 %. Za dva roky se mají pomyslné váhy definitivně nahnat ve prospěch měst. A v roce 2030 už bude „prohra“ venkovských oblastí drtivá: venkovany se bude moci nazývat jen 39% obyvatel zeměkoule. Trysková urbanizace, kterou někteří odborníci hodnotí jako nejvýznamnější proměnu společenské organizace v dějinách, zachvacuje zvláště rozvojový svět. Industrializace, populační růst a dravý proud migrace z venkova tam vytvářejí gigantická megaměsta, před nimiž zůstávají velké metropole minulosti pouhými trpaslíky. Ve vyspělých zemích, kde už nyní přes 70 % obyvatelstva obývá městské aglomerace, se bobtnání velkých měst výrazně zpomalilo. Zato ve třetím světě lidé tíhnou k davům mnohem dychtivěji. Přes dvě třetiny růstu měst má na svědomí Asie, kde dodnes asi 70 % populace obývá vesnice. Právě tam tedy bude potřeba hledat i nejlidnatější sídla budoucnosti.

Města praskají ve švech, a to přináší řadu svízelných situací. Urbanizační proces je mnohdy tak překotný, že úřady nemají čas připravit plán modernizace. A tak problémy dopravy, znečištění a přeplněnosti mnohde nabývají děsivých forem už nyní. Znamená to tedy apokalyptickou budoucnost? Ne nutně, říkají experti a uvádějí příklady měst, která se dokázala povznést z chudoby a vytvořit funkční organismy.

Vědecký program konference na Chalmers University

Šlo o mezinárodní konferenci integrující teoretické znalosti o městech s praktickými přístupy. Pořádala se plenární zasedání kombinovaná s jednáním v tematických sekcích. Pořadatelem byla Chalmersova univerzita v Göteborgu, která je špičkovým pracovištěm v oblasti urbanismu. Účastnilo se cca 400 předních špičkových odborníků z celého světa. Jednalo se v těchto sekcích:

- Trvale udržitelný rozvoj ve městech – důležitost urbánního dědictví
- Bezpečné prostory měst – likvidace strachu a nebezpečí
- Urbánní ekologie a společnost
- Znalosti o městech a zvyšování kompetence
- Nové řízení měst – faktor rozvoje nebo spíše překážka
- Realita města – mezi vzpomínkami a budoucím rozvojem
- Městská regenerace a strategie zvládnání rozvoje měst
- Image města – identita či marketing?
- Síť v řízení města – vedení, partnerství a týmová práce
- Odpověď měst na globální změnu klimatu – trvale udržitelný rozvoj
- Obytná města – zdraví, životní prostředí a kvalita života
- Urbánní život, kultury a prostředí
- Město pro každého, mobilita a dosažitelnost měst
- Využití zdrojů – udržitelnost ve zdrojích a odpadech
- Iniciativa komunit a spoluúčast občanů.
- Transformace měst a urbánní změny

Urbánní kvalita, mobilita a dosažitelnost měst

Světová urbanistická konference se věnovala i jednomu z nejdůležitějších faktorů – dopravě:

Celková dopravní politika

Územní a urbanistické plánování má determinující vliv na potřebu mobility.

Tento účinek je dlouhodobý a trvalý. Projevuje se v oblasti ekonomického rozvoje, přepravy osob a materiálu, vlivem na životní prostředí i ekonomickou náročností. Z tohoto důvodu je nutné analyzovat souvislost mezi územním plánováním, urbanistickým rozvojem a rozvojem dopravy.

Inteligentní dopravní systémy ve městech

Na ulicích a silnicích celého světa jsou každodenně zraněny tisíce lidí a další stovky lidí přijdou o život. Proto je v poslední době věnována mnohem větší pozornost rozvoji nových technologií v oblasti dopravní telematiky, tzv. inteligentních dopravních systémů (ITS), které mohou pomoci při zvyšování úrovně bezpečnosti silniční dopravy a výkonnosti dopravy a současně nabízejí jejím účastníkům větší pohodlí a vyšší stupeň vybavenosti. Očekává se, že vývoj a zavádění těchto inovačních technologií do oblastí konstruování dopravních prostředků, automobilů a projektování bezpečnějších uliční a silniční infrastruktury bude významným příspěvkem k dosažení cíle definovaného v Bílé knize Evropské komise o dopravě, kterým je padesátiprocentní snížení počtu obětí dopravních nehod na evropských silnicích v roce 2010.

Územní plánování, rozvoj dopravy a mobilita

Krajina okolí dnešních měst se postupně a nekompromisně zalévá jakousi řídkou strukturou předměstské zástavby, která vykazuje velmi nízké hustoty osídlení. Monotónní zástavba zaplavuje stále větší plochy předměstí, až se samotná centra měst pomalu vytrácejí. Přibývá nudných šedých ploch bez života, které nejsou ani městem, ani volnou krajinou, natož vesnicí. Rozpoznat hranice, kde současná města končí a kde začínají, je dnes pomalu nemožné. Jak změna hustoty osídlení ovlivňuje vývoj města? Co lze ještě

považovat za město? Jaká je spojitost mezi hustotou osídlení a kvalitou bydlení? Jaká je přiměřená hustota osídlení? To jsou otázky, na které je dnes, v době rozkladu měst, naprosto nezbytné hledat odpovědi. Nejdůležitější body:

- Regionální a urbanistický vývoj v posledních letech
- Urbanizace
- Suburbanizace
- Desurbanizace
- Reurbanizace
- Vliv dopravy na urbanizované struktury
- Vliv rozmístování funkcí na potřebu transportu
- Demografické a ekonomické vlivy
- Charakteristiky životního prostředí a územní plánování
- Změna chování k ekologickým formám dopravy
- Dopravní exkluze z důvodu periferní lokalizace

Je nutné se zaměřit na plánování dopravy a měst i z hlediska stárnutí populace. Podíl seniorů na obyvatelstvu státu rychle vzrůstá a nabývá na důležitosti. Při podrobnějším průzkumu lokalizace denních cest zjišťujeme, že existuje tendence ke znásobení a prodloužení cest. Zařízení pro zdravotní péči, kulturu, sociální život i zařízení zdravotní i komerční jsou situována v odlehklých lokalitách, což zvyšuje závislost na dopravě. To se bohužel projevuje především v nárůstu individuální automobilové dopravy. Záměrně formulované rozvojové cíle v územním plánování, které berou ohled na potřeby různých sociálních a věkových skupin obyvatel, jsou velmi důležité. Centrálními tématy jsou situování jednotlivých aktivit v území, tvorba komunikací mezi nimi, ekologické formy dopravy a atraktivita ekologických transportních sítí. Důležitým aspektem tohoto přístupu k územnímu a dopravnímu plánování je zachování soběstačnosti a zdraví všech skupin obyvatelstva.

Závěry z jednání

Urbanisté, politici a vědci za všech kontinentů v Göteborgu zkoumali pole urbanistických znalostí a zapojili se do debaty, která umožnila se navzájem informovat a učit. Účastníci reprezentovali celou řadu profesních přístupů: inženýři, biologové, geografové, architekti, urbanisté, historikové, politologové, sociologové i dopravní odborníci prezentovali nové přístupy a diskutovali o jejich přínosech. Tato multidisciplinární společnost reprezentovala padesát zemí a jejich přístupy k životu ve městě, prostředí města a jeho rozvoje.

Těžiště bylo ve společné práci účastníků, diskusi o vytvoření nových přístupů a paradigmat, přípravy na integraci systémů, činitelů a sektorů do urbánního rozvoje. Byly by tak propojeny různé systémy a úrovně vlivu a moci.

Závěry z jednání se stávají podkladem pro tematickou strategii Evropské unie v programu Thematic Network, strategii Urban Environment, budou využity na konferencích CSD 14, UN HABITAT World Urban Forum v roce 2006 v New Yorku a Vancouveru. Budoucí program je strukturován tak, aby odpovídal nejdůležitější tematice – šestnácti konferenčním sekcím. Byl doplněn plenárními zasedáními, paralelními workshopy a jednáními.

*doc. Ing. arch. PhDr. Karel Schmeidler, CSc.
Centrum dopravního výzkumu*

Prameny:

SCHMEIDLER, K.: Urban form and structure of Czech cities, Mezinárodní konference Chalmers university Göteborg, Švédsko, „Life in the Urban Landscape“, sekce „Accessibility and Urban Quality“, 29. května – 2. června 2005.